

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
ZESPÓŁ REALIZACJI
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17
INTERNET: <http://www.cbos.pl>

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/192/155/93

JAKIE BĘDĄ ŚWIĘTA

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, GRUDZIEŃ'93

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Wigilia to w naszej tradycji święto rodzinne, skupiające się wokół ogniska domowego. Z ostatniego badania CBOS¹ wynika, że podobnie jak rok temu zdecydowana większość Polaków spędzi tegoroczną Wigilię u siebie w domu. Jedyne 15% respondentów zadeklarowało, że w wigilijny wieczór będzie poza domem, w gronie rodziny lub znajomych.

Tabela 1

w procentach

Gdzie spędzi(cie) Pan(i)/Państwo tegoroczną Wigilię?	Wskazania respondentów według terminów badań	
	XII '92	XII '93
U siebie w domu	81	83
Wychodzę/wychodzimy do rodziny, krewnych, znajomych	11	10
Wyjeżdżam/wyjeżdżamy do rodziny, krewnych, znajomych	6	5
Wyjeżdżam/wyjeżdżamy na urlop, wczasy, wycieczkę itp.	0	0
Trudno powiedzieć	1	1
Nie ma zwyczaju obchodzenia Wigilii	-	1

Wigilia jest świętem obchodzonym powszechnie. Tylko nieliczne osoby nie mają zwyczaju świętowania w tym dniu. Jeśli na wigilijną kolację udajemy się z wizytą, to raczej w odwiedziny do krewnych lub znajomych mieszkających gdzieś niedaleko, rzadziej wybieramy się w tym celu w dalszą podróż. Nie jest w zwyczaju wyjeżdżanie w tym okresie na wczasy czy urlop zimowy.

W odwiedziny do krewnych i znajomych wybierają się w ten szczególny wieczór przede wszystkim mieszkańcy miast oraz osoby z wyższym wykształceniem; mieszkańcy wsi najczęściej

¹ Badanie "Aktualne problemy i wydarzenia" (42) zrealizowano w dniach 9-14 grudnia '93 na 1239-osobowej reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców kraju.

(90%) pozostają w domu. Wbrew temu, czego można by oczekiwać, z wizytą na wigilijną kolację najczęściej udają się ludzie dobrze sytuowani i oceniający swoją sytuację materialną jako dobrą, a najrzadziej - ludzie ubodzy. Spośród grup społeczno-zawodowych Wigilię poza domem zamierzają spędzić przede wszystkim przedstawiciele inteligencji i kadry kierowniczej oraz pracownicy umysłowi niższego szczebla. W domu najczęściej będą świętować rodziny respondentów o najniższych dochodach oraz osób bezrobotnych i rolników. Powyższe deklaracje mogą świadczyć o tym, że wydatki związane z wizytą w wigilijny wieczór są wyższe niż koszty urządzenia skromnej kolacji we własnym zakresie. Mogą też wskazywać na pewne wzory zachowań społecznych: dużo intensywniejsze życie towarzysko-rodzinne w grupach o wyższym statusie społeczno-zawodowym.

Ile wydamy na Święta?

Sądząc po wypowiedziach respondentów², w tym roku można się spodziewać, że święty Mikołaj przyniesie trochę więcej prezentów niż w zeszłym. Ankietowani zadeklarowali większe wydatki na ten cel niż rok temu, choć uwzględniając inflację i poziom dochodów realnych trudno uznać to za wzrost znaczący i zauważalny.

Tabela 2

w procentach

Jaką sumę w tym roku przeznacza(cie) Pan(i)/Państwo na prezenty gwiazdkowe?	Wskazania respondentów według terminów badań	
	XII '92	XII '93
Do 499 tys. zł	35	27
500-999 tys. zł	14	15
1 mln i więcej	13	19
Nie kupuję prezentów	38	39
Średnio	622 210 zł	1 047 130 zł

² Zob. tabele aneksowe.

O wielkości wydatków na prezenty decyduje sytuacja materialna respondentów oraz poziom wykształcenia, związany być może z większą chęcią kultywowania bożonarodzeniowych tradycji. Żadnych prezentów nie będzie kupować 62% ankietowanych o najniższych dochodach na osobę w rodzinie. Osoby gorzej wykształcone albo wcale nie będą kupowały prezentów, albo przeznaczą na nie niewielkie kwoty. Z ich kupna zrezygnuje w tym roku większość osób z wykształceniem podstawowym oraz niemal połowa mieszkańców wsi.

Największe sumy zamierzają przeznaczyć na prezenty osoby z wyższym wykształceniem, prywatni przedsiębiorcy oraz badani oceniający swoją sytuację materialną jako dobrą. Blisko co czwarty respondent z tych grup wyda na upominki gwiazdkowe co najmniej 2 mln złotych. Duże sumy wydadzą na prezenty również respondenci w wieku od 25 do 44 lat zapewne dlatego, że oni właśnie najczęściej mają dzieci w wieku szkolnym i młodsze.

Podobnie jak rok temu można stwierdzić, że zaopatrzenie świątecznego stołu jest dla nas sprawą ważniejszą niż zakup prezentów gwiazdkowych. Na świąteczne potrawy wydamy nieco więcej niż na zakup prezentów.

Tabela 3

w procentach

Jaką sumę w tym roku przeznaczają Pan(i)Państwo na zaopatrzenie świątecznego stołu, urządzenie Świąt?	Wskazania respondentów według terminów badań	
	XII '92	XII '93
Do 499 tys. zł	32	20
500-999 tys. zł	26	26
1 000 - 1 499 tys. zł	} 35	24
1 500 - 2499 tys. zł		17
2,5 mln i więcej		7
Nie urządza Świąt	7	6
Średnio	787 660 zł	1 196 170 zł

W stosunku do zeszłego roku obserwujemy zmniejszenie grupy respondentów przeznaczających na wydatki świąteczne najmniejsze kwoty (do 0,5 mln) oraz zbliżony skalą

wzrost liczebności grupy wydającej więcej niż 1 mln, co jest niewątpliwie związane ze wzrostem poziomu cen.

Zgodnie z wyliczeniami publikowanymi ostatnio w prasie³, skromna, tradycyjna kolacja dla czteroosobowej rodziny kosztować będzie w tym roku minimum pół miliona złotych. W rodzinie co piątego respondenta na całe zaopatrzenie świątecznego stołu przeznaczana jest mniejsza kwota. Najczęściej dzieje się tak, co zrozumiacie, w rodzinach mających najniższe dochody (poniżej 500 tys. na osobę), w gospodarstwach domowych ludzi starszych (powyżej 55 roku życia), emerytów i rencistów, bezrobotnych, osób z wykształceniem podstawowym oraz wśród mieszkańców wsi.

Najbardziej wystawne święta odbędą się w domach osób o najwyższych dochodach i wysokiej pozycji społeczno-zawodowej - co trzeci przedstawiciel tych grup deklaruje wydatek co najmniej 1,5 mln złotych na świąteczne zakupy.

Warto zauważyć, że tradycja uroczystego i dostatniego obchodzenia świąt Bożego Narodzenia jest częściej kultywowana w rodzinach osób deklarujących prawicowe poglądy polityczne.

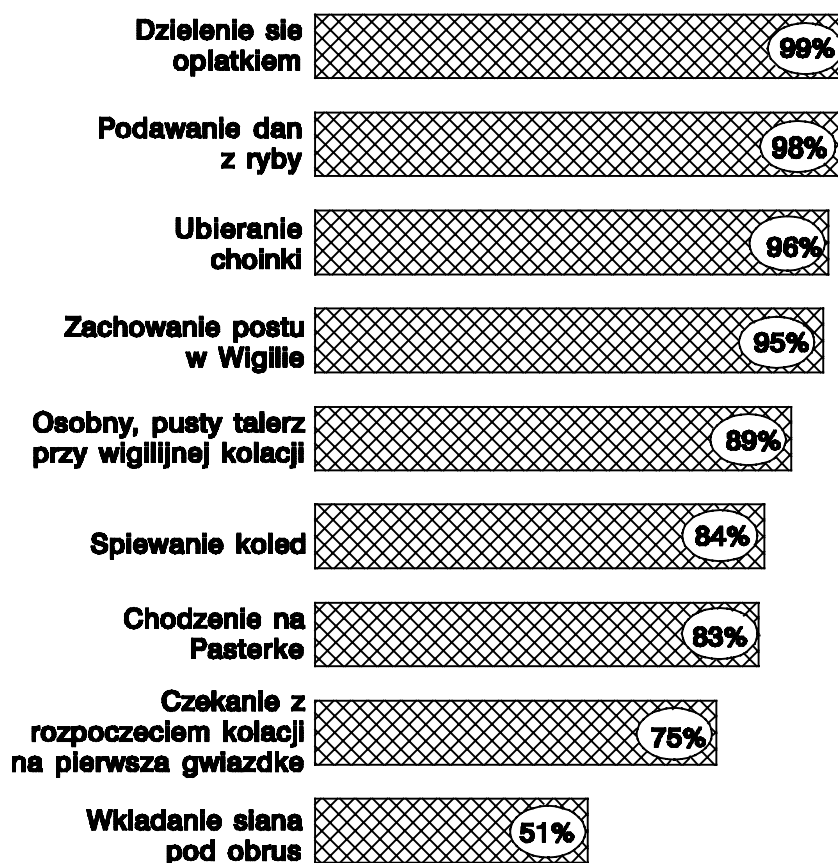
Uczestnictwo w praktykach religijnych i częstość tych praktyk nie wpływa na zasobność świątecznego stołu. Można nawet powiedzieć, że u osób chodzących do kościoła kilka razy w tygodniu stół ten będzie zaopatrzony skromniej niż u osób w ogóle nie biorących udziału w praktykach religijnych bądź uczestniczących w nich tylko kilka razy w roku. Wiąże się to ze strukturą wieku w grupie respondentów najczęściej praktykujących - są to przeważnie osoby starsze.

Zwyczaje wigilijne

Wieczór wigilijny jest związany z wieloma tradycyjnymi obyczajami. Zapytaliśmy respondentów, które spośród nich są kultywowane w ich domu.

³ Anna Garwolińska, *Kosztowna tradycja, czyli pół miliona za Wigilię*, "Życie Warszawy" 14 grudnia '93.

RYS 1. ROZKŁAD ODPOWIEDZI NA PYTANIE:
KTÓRE ZE ZWYCZAJÓW WIGILIJNYCH ZACHOWYWANE SĄ W PANA(I) RODZINIE?

(odsetki wskazań pozytywnych)

Dzielenie się opłatkiem - nieodłączna część Wigilii - jest równie powszechne jak samo obchodzenie tego święta. Niemal tak samo ważne jest uwzględnienie w wigilijnym jadłospisie dań rybnych (co wiąże się z koniecznością zachowania postu), a także ubieranie choinki. Powszechny jest również zwyczaj stawiania na stole dodatkowego nakrycia, przeznaczonego dla niespodziewanego gościa. Nieco rzadziej, choć również bardzo często, śpiewa się kolędy, a o północy idzie się na Pasterkę. W trzech czwartych polskich domów czeka się z rozpoczęciem kolacji na pojawienie się pierwszej gwiazdki, a połowa Polaków wkłada siano pod obrus na

wigilijnym stole. Jest to niewątpliwie uwarunkowane miejscem zamieszkania - w mieście trudniej wypatrzeć pierwszą gwiazdkę, trudniej również zdobyć siano.

Wszystkie te obyczaje, co zrozumiałe, najrzadziej zachowywane są w rodzinach osób deklarujących brak uczestnictwa w jakichkolwiek praktykach religijnych, ale i tak stosuje się je dosyć często, np. zachowanie postu w Wigilię deklaruje ponad 80% spośród nich. Większość wigilijnych tradycji, takich jak śpiewanie kolęd czy chodzenie na Pasterkę, jest najbardziej powszechna na wsi. Najmniej popularne są wigilijne zwyczaje w środkowym regionie Polski. Spośród respondentów mieszkających w tym regionie co trzeci stwierdził, że u niego w rodzinie nie śpiewa się kolęd, nie wypatruje pierwszej gwiazdki ani nie chodzi na Pasterkę. Udział w Pasterce biorą najczęściej mieszkańcy południowo-wschodniej Polski (93%). Tam też, podobnie jak w regionie północnym, najczęściej śpiewa się kolędy (91%). Zwyczaj wkładania siana pod obrus jest najbardziej powszechny wśród rolników, a najmniej popularny wśród osób z wyższym wykształceniem.

Zaprezentowaną listę świątecznych zwyczajów respondenci uzupełnili wymieniając w odpowiedziach na pytanie otwarte inne obyczaje podtrzymywane w ich domu. Najczęściej mówiono o podawaniu specyficznych dla Wigilii potraw kuchni regionalnej, np. kutii. Często mówiono o wspólnej modlitwie, czytaniu Pisma Świętego i innych zwyczajach, podkreślających religijny charakter tego święta. Wymieniano również zwyczaj dawania opłatka zwierzętom.

Wigilia, oprócz tego, że jest świętem rodzinnym, wiąże się też ze szczególnymi tradycjami zachowań wobec osób upośledzonych przez los, samotnych czy biednych. Zapytaliśmy respondentów, czy przy ich wigilijnym stole znajdują się ci spośród znajomych i krewnych, którzy są samotni lub ubodzy.

Tabela 4

Czy zaprosi Pan(i) na Wigilię kogoś z dalszej rodziny lub znajomego, tylko dlatego, że jest to:	Odsetek odpowiedzi pozytywnych
- osoba samotna	20
- osoba uboga	13

Co piąty z ankietowanych deklaruje, że zaprosi na wigilijną kolację kogoś z rodziny lub znajomego z powodu jego sytuacji rodzinnej. Nieco rzadziej na Wigilię będą zapraszane osoby ubogie, uczyni tak blisko co ósmy ankietowany.

Do takiego gestu wobec osoby samotnej najczęściej skłaniają się uczniowie i studenci, przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji oraz gospodynie domowe. Również osobę ubogą najczęściej zaproszą przedstawiciele dwóch ostatnich grup. Badani biorący częsty udział w praktykach religijnych oraz w ogóle nie praktykujący częściej niż pozostali zaproszą do swojego stołu osobę będącą w potrzebie - samotną lub ubogą. Poziom dochodów nie ma większego znaczenia przy deklarowaniu spełnienia tego wigilijnego "obowiązku", który dla zdecydowanej większości respondentów jest raczej zwyczajem "teoretycznym".

★

★ ★

W tym roku zdecydowana większość Polaków będzie oczekiwać św. Mikołaja u siebie w domu w towarzystwie najbliższej rodziny. Otrzymane prezenty będą miały większą wartość niż przed rokiem. Na zaopatrzenie świątecznego stołu wydamy jednak więcej niż na zaopatrzenie św. Mikołaja. Dodatkowe nakrycie stawiane na wigilijnym stole znajdzie swoje praktyczne zastosowanie najwyżej w co trzecim domu - skorzysta z niego ktoś spośród naszego otoczenia, kto jest samotny bądź ubogi.

A N E K S

PODZIAŁ NA REGIONY W BADANIACH CBOS

1. Region północny:

09 woj. elbląskie
10 woj. gdańskie
17 woj. koszalińskie
26 woj. olsztyńskie
39 woj. słupskie
41 woj. szczecińskie

2. Region zachodni:

11 woj. gorzowskie
12 woj. jeleniogórskie
20 woj. legnickie
45 woj. wałbrzyskie
47 woj. wrocławskie
49 woj. zielonogórskie

3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie
13 woj. kaliskie
16 woj. konińskie
21 woj. leszczyńskie
29 woj. piłskie
32 woj. poznańskie
44 woj. toruńskie
46 woj. włocławskie

4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie
07 woj. ciechanowskie
24 woj. łódzkie
30 woj. piotrkowskie
31 woj. płockie
34 woj. radomskie
37 woj. sieradzkie
38 woj. skierniewickie

5. Region wschodni:

02 woj. bielsko-podlaskie
03 woj. białostockie
06 woj. chełmskie
22 woj. lubelskie
23 woj. łomżyńskie
28 woj. ostrołęckie
36 woj. siedleckie
40 woj. suwalskie
48 woj. zamojskie

6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie
18 woj. krakowskie
19 woj. krośnieńskie
25 woj. nowosądeckie
33 woj. przemyskie
35 woj. rzeszowskie
42 woj. tarnobrzeskie
43 woj. tarnowskie

7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie
08 woj. częstochowskie
14 woj. katowickie
27 woj. opolskie

Tabela 1. Jaką sumę w tym roku przeznacza(cie) Pan(i)/Państwo na prezenty gwiazdkowe?

(%)

	Nie kupuje prezentów	Do 499 tys. zł	500 - 999 tys. zł	1 mln zł i więcej	Liczba osób
Ogółem	39	27	15	19	1193
Płeć					
Mężczyźni	39	27	16	18	580
Kobiety	39	28	13	20	613
Wiek					
do 24 lat	39	33	16	12	133
25-34	25	29	18	29	200
35-44	29	26	19	27	266
45-54	36	29	13	23	194
55-64	48	25	15	11	207
65 lat i więcej	60	25	7	8	195
Miejsce zamieszkania					
Wieś	49	29	10	12	485
Miasto do 20 tys.	34	34	11	20	120
od 21 do 100 tys.	33	32	17	18	229
101-500 tys.	28	23	20	29	200
501 tys. i więcej mieszk.	34	17	21	27	159
Region					
Północny	35	26	15	25	154
Zachodni	44	23	14	19	119
Środkowozachodni	32	26	16	26	176
Środkowy	34	28	21	17	200
Wschodni	39	30	14	17	127
Południowo-wschodni	50	33	8	9	193
Południowo-zachodni	40	25	14	21	224
Wykształcenie					
Podstawowe	54	28	11	7	475
Zasadnicze zawodowe	35	30	15	20	310
Średnie	27	27	17	29	333
Wyższe	15	17	25	43	76
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	15	18	24	44	60
Prac. umysł. niż. szczebla	20	22	14	44	77
Pracownicy fiz.-umysł.	30	19	13	38	58
Robotnicy wykwalifikowani	28	31	16	24	130
Robotnicy niewykwalifik.	40	35	12	13	57
Rolnicy	44	22	15	20	115
Prywatni przedsiębiorcy	17	17	21	45	44
Bierni zawodowo					
Renciści i emeryci	51	28	12	9	427
Uczniowie i studenci	32	42	15	11	41
Bezrobotni	45	32	14	9	123
Gospodynie domowe i inni	32	31	19	17	61
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 500 tys. zł	62	30	4	5	91
500 tys. - 999 tys.	45	37	9	8	231
1000 tys. - 1499 tys.	43	28	14	15	325
1500 tys. - 1999 tys.	43	24	19	14	219
2000 tys. i powyżej	20	20	20	40	300
Ocena własnych war. mater.					
Złe	50	33	10	6	491
Średnie	34	27	18	21	551
Dobre	17	11	18	55	148
Zainteresowanie polityką					
Duże	28	23	20	29	119
Średnie	34	27	17	22	504
Małe lub żadne	46	29	12	14	571
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	50	18	10	22	86
Raz w tygodniu	39	30	14	16	681
Kilka razy w roku	38	25	15	23	322
W ogóle nie uczestniczy	32	25	20	22	105
Poglądy polityczne					
Lewica	32	34	17	17	287
Centrum	35	26	14	25	368
Prawica	30	25	17	28	190
Trudno powiedzieć	53	25	12	9	347

Tabela 2. Jaką sumę w tym roku przeznaczają Pan(i)/Państwo na zaopatrzenie świątecznego stołu, urządzenie świąt?

(%)

	Nie urządzą świąt	Do 499 tys. zł	500 - 999 tys. zł	1000 - 1499 tys. zł	1500 - 2499 tys. zł	2500 tys. zł i więcej	Liczba osób
Ogółem	6	20	26	24	17	7	1162
Płeć							
Mężczyźni	5	18	27	26	17	8	564
Kobiety	6	22	25	22	17	6	597
Wiek							
do 24 lat	15	15	26	26	13	5	116
25-34	3	16	27	25	16	13	203
35-44	1	12	25	30	22	10	260
45-54	5	12	25	25	24	8	190
55-64	7	32	26	21	11	3	201
65 lat i więcej	8	33	27	15	15	2	191
Miejsce zamieszkania							
Wieś	5	24	28	25	13	5	469
Miasto do 20 tys.	5	18	21	31	21	5	113
od 21 do 100 tys.	6	18	33	21	15	7	232
101-500 tys.	3	16	21	23	26	11	204
501 tys. i więcej mieszk.	14	19	20	20	17	9	144
Region							
Północny	6	21	28	23	20	3	149
Zachodni	7	21	19	24	18	11	110
Środkowozachodni	3	19	26	25	21	6	171
Środkowy	10	25	15	27	13	9	200
Wschodni	6	16	30	22	20	6	128
Południowo-wschodni	5	25	31	24	9	6	179
Południowo-zachodni	4	14	31	23	20	8	226
Wykształcenie							
Podstawowe	7	30	29	20	12	2	466
Zasadnicze zawodowe	4	13	27	26	18	12	290
Średnie	6	13	24	26	21	10	338
Wyższe	5	15	13	33	26	8	68
Grupa społ.-zaw. pracujący							
Kadra kier., inteligencja	2	10	22	30	25	10	58
Prac. umysł. niż. szczebla	7	10	21	24	26	12	76
Pracownicy fiz. - umysł.	3	14	15	36	25	7	58
Robotnicy wykwalifikowani	2	11	26	31	20	10	126
Robotnicy niewykwalifik.	0	17	35	26	12	9	56
Rolnicy	5	19	21	31	12	12	114
Prywatni przedsiębiorcy	6	2	18	36	21	17	43
Bierni zawodowo							
Renciści i emeryci	7	29	29	16	15	4	420
Uczniowie i studenci	31	11	23	16	9	10	37
Bezrobotni	6	22	28	26	15	3	113
Gospodynie domowe i inni	4	18	30	20	22	7	60
Dochody na jedną osobę							
poniżej 500 tys. zł	7	37	29	19	7	2	86
500 tys. - 999 tys.	3	24	31	25	13	4	230
1000 tys. - 1499 tys.	6	21	28	24	14	7	319
1500 tys. - 1999 tys.	8	19	28	20	19	6	209
2000 tys. i powyżej	6	11	19	27	26	12	293
Ocena własnych war. mater.							
Złe	7	26	28	22	13	4	470
Średnie	5	18	27	26	17	6	545
Dobre	3	7	14	24	33	19	143
Zainteresowanie polityką							
Duże	8	15	20	30	18	9	114
Średnie	4	20	25	25	17	9	487
Małe lub żadne	7	21	28	22	16	5	561
Udział w prakt. religijnych							
Kilka razy w tygodniu	8	27	20	20	22	3	81
Raz w tygodniu	5	20	28	23	17	8	669
Kilka razy w roku	6	20	25	24	18	7	314
W ogóle nie uczestniczy	8	16	20	35	15	7	97
Poglądy polityczne							
Lewica	4	17	28	26	18	7	281
Centrum	6	18	27	26	14	8	359
Prawica	6	18	18	21	25	12	187
Trudno powiedzieć	7	26	28	22	15	3	334